3. Et forbud mod salg mellem autoriserede detailhandlere indeholdt i en standardaftale, der anvendes af en virksomhed, som gør brug af et selektivt salgssystem, udgør en begrænsning af de pågældende detailhandleres økonomiske frihed og dermed en begrænsning af konkurrencen, der er omfattet af traktatens artikel 85, stk. 1. Den omstændighed, at den pågældende virksomhed aldrig har hindret sine detailhandleres eksport, kan ikke medføre, at der bortses fra et klart eksportforbud.

4. Et vilkår i en standardaftale, der anvendes af en virksomhed, som gør brug af et selektivt salgssystem, er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, såfremt den pågældende virksomhed herved får ret til at beskæftige sig med spørgsmålet om prisoplysninger i detailhandlernes annoncer og til at forbyde sådanne annoncer.

5. Et selektivt salgssystem er omfattet af forbudet i traktatens artikel 85, stk. 1, såfremt der herved foretages en ikke alene kvalitativ, men også kvantitativ udvælgelse af detailhandlere. Dette er tilfældet, når en virksomhed, der gør brug af et sådant system, forbeholder sig ret til ikke at give en ny kvalificeret detailhandler autorisation, såfremt der i et begrænset område allerede er et stort antal detailhandlere, og såfremt den begrænser selv en autoriseret detailhandlers muligheder for at etablere sig på et sted, hvor den skønner hans tilstedeværelse egnet til at påvirke konkurrencen mellem detailhandlerne.

I sag 86/82

HASSELBLAD (GB) LIMITED, London, ved advokaterne Deringer, Tessin, Herrmann og Sedemund, Köln, samt advokat William T. Stockler, London, og med valgt adresse i Luxembourg hos Vereins- und Westbank Internationale SA, 25, boulevard Royal,

sagsøger,

mod

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER, ved juridisk konsulent John Temple Lang, og med valgt adresse i Luxembourg hos Oreste Montalto, Kommissionens juridiske tjeneste, Jean Monnet-bygningen, Kirchberg,

sagsøgt,

støttet af

CAMERA CARE LTD, ved advokat Mark Barnes, Lincoln's Inn, bistået af advokatfirmaet Pollard & Co., og med valgt adresse i Luxembourg, 50, route d'Esch,

intervenient,

hvorunder der i nærmere angivet omfang er nedlagt påstand om annullation af Kommissionens beslutning af 2. december 1981 (IV/25.757),

har

DOMSTOLEN

sammensat af præsidenten J. Mertens de Wilmars, afdelingsformændene K. Bahlmann og Y. Galmot, dommerne P. Pescatore, A. O'Keeffe, G. Bosco og U. Everling,

generaladvokat: Sir Gordon Slynn
justitssekretær: assisterende justitssekretær J. A. Pompe

afsagt følgende

DOM

Sagsfremstilling

Sagens faktiske omstændigheder samt parternes anbringender og argumenter kan sammenfattes således:

I — Faktiske omstændigheder og skriftveksling

Victor Hasselblad AB (VHAB), Göteborg, Sverige, fremstiller fotografisk udstyr af høj kvalitet.

VHAB har indgået eneforhandlingsaftaler med forhandlere i mange lande. Den 28. juni 1965 anmeldte virksomheden sin standardeneforhandlingsaftale til Kommissionen. I en skrivelse af 23. december 1976 fremsatte Kommissionen indvendinger imod to vilkår i aftalen, nemlig forbudet mod eksport i § 1, stk. 2, og bestemmelsen i § 8 om, at eneforhandleren skulle efterkomme henstillinger fra producenten vedrørende salgspolitik, priser og rabatter. Ifølge Kommissionen var § 1, stk. 2, i strid med princippet om de frie varebevægelser, mens § 8 var uforenelig med Rom-traktatens konkurrenceregler. VHAB indvilligede i at følge Kommissionens henstillinger. Forhandleraftalen blev derfor ændret og fremsendt til Kommissionen den 6. marts 1978. Den blev godkendt af Kommissionen, der ved skrivelse af 29. februar 1979 meddelte VHAB, at aftalen var omfattet af forordning nr. 67/67 (EFT 1967, s. 9).

Hasselblad (GB) Limited (herefter benævnt HGB) er et britisk selskab. HGB indgik en eneforhandlingsaftale med VHAB den 1. januar 1958. Den 2. december 1975 blev en ny aftale indgået mellem de samme parter. Denne aftale blev ændret den 20. november 1977. Ingen af aftalerne indeholdt noget forbud mod eksport, men de blev begge anmeldt til Kommissionen den 25. januar 1980.

I Det forenede Kongerige indgik HGB selv forhandleraftaler om Hasselblad-fotografiapparater og -udstyr. Mens antallet af Hasselblad-forhandlere i Det forenede Kongerige var omkring 20 i 1975, er det i dag omkring 110. Den oprindelige detailhandleraftale, som HGB anvendte fra den 1. januar 1976, blev ændret den 1. januar 1979 og anmeldt til Kommissionen i december 1979.

Camera Care

Camera Care Ltd er et nordirsk selskab. Det har sine forretningslokaler i London. Camera Care indgik en detailhandleraftale med HGB den 7. januar 1976. Denne aftale blev opsagt i maj 1978.

Den anfægtede beslutning

Camera Care klagede til Kommissionen over VHAB og eneforhandlernes praksis, idet man hævdede, at eneforhandlerne overtrådte Rom-traktatens artikel 85, stk. 1. Kommissionen undersøgte klagen og indledte en procedure i henhold til forordning nr. 17 (EFT 1959-1962, s. 81).

Den 2. december 1981 rettede Kommissionen en beslutning til VHAB og seks eneforhandlere, nemlig Hasselblad (GB) Ltd, Ilford (Ireland) Ltd, James Polack ApS Telos SA, Prolux Sprl, Nordic, Imund Export Handelsgesellschaft mbH.

I denne sag er de relevante bestemmelser i beslutningen følgende:

»Artikel 1

Den samordnede praksis mellem Victor Hasselblad, Hasselblad (GB), Telos, Ilford, Prolux, Polack og Nordic om at hindre, begrænse eller modvirke eksport af Hasselblad-udstyr mellem medlemsstater af Det europæiske økonomiske Fællesskab udgør en overtrædelse af artikel 85, stk. 1, i traktaten om oprettelse af Det europæiske økonomiske Fællesskab.

Artikel 2

a) Eneforhandlingsaftalerne, der omfatter Hasselblad-udstyr mellem Victor Hasselblad og Hasselblad (GB), Telos, Ilford, Prolux, Polack og Nordic er i strid med artikel 85, stk. 1, for så vidt de giver eneret til forhandling af Hasselblad-udstyr.

b) En dispensation i henhold til artikel 85, stk. 3, til den samordnede praksis og til eneforhandlingsaftalerne, der omtales i artikel 1 og under a), afslås.

Artikel 3

a) Det selektive salgssystem, der er anvendt af Hasselblad (GB) siden 1984, er i strid med artikel 85, stk. 1, på grund af § 6, 23 og 28 i Dealer

Agreement, den kvantitative udvælgelse af forhandlere og påvirkningen af videresalgspriser.

b) Begæringen om dispensation i henhold til artikel 85, stk. 3, til det selektive salgssystem afslås.

Artikel 8

Der pålægges herved

...

— Hasselblad (GB) en bøde på 165 000 (ethundrede og femogtrestusinde) ECU, det er 93 642,12 UKL (treoghalvfems tusinde sekshundrede og toogfyrre pund og tolv pence)

...«.

For så vidt angår HGB, lagde Kommissionen følgende faktiske omstændigheder til grund for beslutningen:

1. Victor Hasselblad's salgssystem

VHAB er verdens førende producent af 6 × 6 cm spejlrefleksk ameraer. Virksomhedens produktion omfatter fire forskellige kameramodeller og næsten 300 former for ekstraudstyr. VHAB eksporterer 40 % af sin produktion til Det europæiske økonomiske Fællesskab. VHAB har uafhængige eneforhandlere i hver medlemsstat, undtagen Luxembourg.

VHAB forsyner alle sine vigtigste produkter, herunder fotografiapparater, linser og magasiner, med fabrikationsnummer og registrerer alt salg til eneforhandlerne. VHAB kan på denne måde få klarlagt nøjagtigt, til hvem og på hvilket tidspunkt man har leveret Hasselbladprodukter. Selv om VHAB's årlige produktion af fotografiapparater og udstyr er forholdsvis beskeden i forhold til den årlige verdensproduktion af spejlrefleksk ameraer, udgør den ikke desto mindre en betydelig andel af den del af markedet, hvor Victor Hasselblad opererer, dvs. markedet for spejlrefleksk ameraer i mellemstort rullefilmformat.

2. Gennemførelsen af eneforhandlingsaftalerne

a) Priserne og konkurrencen

VHAB fakturerer salg til eneforhandlerne i Fællesskabet på grundlag af den samme internationale prisliste. Priserne er altid udtrykt i DM.

Den herskende konkurrence med hensyn til priserne på fotografisk udstyr og valutakurssvingningerne inden for EF er af en sådan art, at grossister og detailhandlere har en interesse i at købe Hasselblad-udstyr til den gunstigste pris, endog i andre medlemsstater, og at videresælge det, således at prisforskellen kommer kunderne til gode. På grund af de rabatter og prisafslag på større ordrer, som eneforhandlerne af Hasselbladudstyr giver deres store kunder, er videreforhandlere af Hasselblad-udstyr tilbøjelige til at ville hæve deres omsætning ved at eksportere.

I et forsøg på at dæmme op for parallelimporten udarbejdede HGB i begyndelsen af 1980 et salgsstrateginotat benævnt »A Policy for Europe«, hvori denne praksis kritiseres for at føre til prisskred på detailmarkedet og derfor til et sammenbrud af hele Hasselblad's salgssystem. I en skrivelse til HGB's ledelse beklagede en salgsrepræsentant sig den 23. maj 1979 over parallelimportens skadelige virkninger og udpegede herved Camera Care som en af de hovedansvarlige.

b) Forhindringen af handelen mellem medlemsstater

Kommissionen anfører i beslutningen, at HGB søgte af forhindre eneforhandlerne i Irland, Frankrig og Belgien i at eksportere Hasselblad-udstyr og -fotografiapparater til Det forenede Kongerige og dermed lagde hindringer i vejen for handelen mellem medlemsstater.

3. Foranstaltningerne med henblik på at opretholde afskærmningen af markedet

I beslutningen anføres tre former for foranstaltninger, som VHAB og HGB anvendte med henblik på at opretholde afskærmningen af markedet:

a) Fabrikationsnummerkontrollen

I henhold til VHAB's forhandleraftale er forhandlerne forpligtet til ved salg af udstyr at registrere fabrikationsnumrene og købernes navne og adresse og til at give VHAB adgang til disse oplysninger når som helst. For at modarbejde eksport benyttede VHAB i samarbejde med de britiske, franske, belgiske og danske eneforhandlere fabrikationsnummerkontrollen og retten til indsigt i eneforhandlernes registre til at fastlægge afsætningskanalerne og opspore eksporterende detailhandlere.

b) Udvekslingen af prislister og oplysninger om forretningsbetingelser

VHAB og eneforhandlerne udvekslede gennem flere år oplysninger om de gældende priser og forretningsbetingelser i medlemsstaterne.

c) Forskelsbehandlingen af parallelimporterede varer med hensyn til salgsfølgende service

VHAB yder en etårs garanti på fotografiapparater og udstyr. Eneforhandlerne forpligter sig til at opfylde garantien for de apparater, den omfatter. Med virkning fra den 1. januar 1979 indførte HGB et garantisystem, »Silver Service«-garantiordningen, der udvider producentgarantien til to år for fotografiapparater importeret af HGB og solgt gennem de officielle Hasselblad-afsætningskanaler. HGB søgte på denne måde at bekæmpe parallelimporten. I de annoncer, hvormed HGB markedsførte »Silver Service«-kortet, hedder det: »Fordelene ved Silver Service-kortet: prioritetsmæssig og prompte udførelse af garantimæssige reparationer, indehavere af Silver Service-kort kommer hos os altid i første række«.

Ved stævning indgået til Domstolen den 10. marts 1982 har Hasselblad (GB) nedlagt påstand om annullation af beslutningen i forhold til sig. Ved begæring fremsat den 14. juni 1982 har Camera Care anmodet om at måtte intervenere i sagen. Ved kendelse af 29. juni 1982 er begæringen blevet imødekommet. Skriftvekslingen er forløbet forskriftsmæssigt.

På grundlag af den refererende dommers rapport og efter at have hørt generaladvokaten har Domstolen besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisførelse. Den har dog anmodet parterne om at besvare visse spørgsmål.

II — Parternes påstande

Sagsøgeren har nedlagt påstand om annullation af artiklerne 1, 2, 3 og 8 i Kommissionens beslutning i forhold til HGB og om, at Kommissionen tilpligtes at afholde sagens omkostninger.

Sagsøgte har nedlagt påstand om frifindelse og om, at HGB tilpligtes at afholde sagens omkostninger.

III — Parternes anbringender og argumenter

Til støtte for påstandene har *HGB* fremsat otte hovedanbringender. Man bestrider rigtigheden af Kommissionens definition af det relevante marked og gør gældende, at Kommissionen fejlagtigt hævder, at detailhandleraftalen med Camera Care blev opsagt på grund af firmaets prispolitik. HGB benægter at have afskærmet markedet for Hasselblad-produkter eller at have samvirket med andre med henblik på at afskærme markedet. Det gøres endvidere gældende, at Kommissionen med urette har fastslået, at virksomhedens eneforhandlingsaftale med VHAB og det i Det forenede Kongerige anvendte selektive salgssystem er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1.

HGB har fremsat en række indvendinger dels mod Kommissionens fremgangsmåde ved undersøgelserne, dels mod dens behandling af det bevismateriale, som HGB har fremlagt såvel i sit svar på meddelelsen om klagepunkter som ved den efterfølgende høring.

Endelig gør HGB gældende, at den af Kommissionen pålagte bøde er for høj og anfører, at man er ude af stand til at betale den.

a) Markedsandelen

HGB har gjort gældende, at selv om der måtte antages at bestå hindringer for handelen, ville de ikke være omfattet af artikel 85, stk. 1, idet de i betragtning af den ringe andel af markedet, som Hasselblad-fotografiapparater udgør, ikke kan anses for at have påvirket konkurrencen eller handelen mellem medlemsstater mærkbart.

I beslutningen har Kommissionen defineret det relevante marked som markedet for »spejlreflekskameraer i mellemstort rullefilmformat«. Ifølge HGB omfatter denne definition kun apparater som Bronica, Mamiya, Rollei og én Pentax-model, men derimod ikke alle 35 mm-apparater. HGB finder Kommissionens definition af det relevante marked forkert. Det gøres gældende, at Hasselblad-fotografiapparater ikke alene konkurrerer med andre fotografiapparater af samme art, af hvilke der findes meget få, men også med 35 mm-apparater. Det fremhæves, at 35 mm-apparater er mindst lige så udviklede som Hasselblad-apparaterne. Teknologisk er de lige så eller undertiden endog mere avancerede, omfanget af ekstraudstyr kan sammenlignes med det, der tilbydes til Hasselblad-apparater, og det er muligt at opnå forstørrelser af høj kvalitet fra 35 mm-apparater. Til støtte herfor henviser HGB til annoncemateriale og andre bevisligheder, hvoraf det skal fremgå, at Hasselblad-fotografiapparater og 35 mm-apparater konkurrerer stærkt med hinanden og i realiteten udgør et enkelt marked.

I svarskriftet har *Kommissionen* gjort gældende, at apparater i mellemstort rullefilmformat udgør et særligt marked bestående af apparater af høj kvalitet, der kun købes af enkelte professionelle fotografer og nogle få kyndige og velhavende amatører. Disse apparater anvender film af mellemstort format, dvs. film af 6 cm bredde, således at negativerne er større og derfor kun behøver en mindre forstørrelse end negativer fra 35 mm-film. Kommissionen anfører, at selv om det er rigtigt, at visse 35 mm-fotografiapparater kan være lige så gode som apparater i mellemstort rullefilmformat, ændrer dette ikke noget ved, at fotografiapparater af mellemstort rulle-

filmformat må antages at udgøre et særligt marked i forhold til 35 mm-apparater. Til støtte herfor henviser Kommissionen til Economist Intelligence Unit Report nr. 70 »The UK Market for Amateur Photography« (1979) og til statistiske oplysninger fra British Photographers Importers Association for tidsrummet 1. juli 1978-30. juni 1979, hvoraf det fremgår, at Hasselblad's mængdemæssige andel af markedet for spejlrefleksskameraer, dvs. 35 mm-apparater og apparater i mellemstort rullefilmformat, udgjorde 0,597 %, mens virksomhedens andel af markedet for fotografiapparater i mellemstort rullefilmformat nåede op på 26,05 %.

I replikken anfører HGB, at det til syvende og sidst alene tilkommer forbrugerne at afgøre, hvad markedsandelen skal være. Det statistiske materiale, som HGB har fremlagt, samt de foreliggende skrivelser og udtalelser fra visse af de største britiske detailhandlere, viser, at markedet for 35 mm-apparater og markedet for Hasselblad-apparater i realiteten er det samme.

Camera Care har bestridt, at de bevisligheder, hvorpå HGB vil støtte sin definition af det relevante marked, kan tillægges afgørende vægt, hvad angår denne definitions rigtighed.

b) Camera Care

HGB har gjort gældende, at man af tre årsager var nødsaget til at opsige detailhandleraftalen med Camera Care:

i) Camera Care stillede urimelige krav til HGB med hensyn til leverancer. Camera Care telefonerede ofte til HGB og kritiserede virksomhedens administration og dens forsyninger. Camera Care søgte at få nærmere oplysninger om henvendelser fra potentielle købere af Hasselblad-fotografiapparater for at kunne kontakte de pågældende direkte og dermed udelukke andre detailhandlere. Camera Care skrev direkte til VHAB og beklagede sig over utilstrækkelige leverancer fra HGB, hvilket generede HGB.

ii) Camera Care søgte at reparere Hasselblad-udstyr uden at være i besiddelse af de nødvendige reservedele. Ifølge HGB skadede dette Hasselblads omdømme.

iii) Camera Care's annoncer for Hasselblad-produkter var usmagelige og passede ikke til produkternes karakter.

En annonce offentliggjort i efteråret 1977 i et fagblad bar overskriften: »Victor Hasselblad's svenske massage forbedrer Deres billeder«. HGB var chokeret over denne annonce. En af HGB's medarbejdere, Barnard, henvendte sig til Camera Care's ejer, Hodes, og meddelte ham, at HGB var af den opfattelse, at annoncen var usmagelig og udgjorde en personlig fornærmelse imod Dr. Victor Hasselblad, som på det tidspunkt endnu levede. Hodes lovede, at annoncen ikke ville blive gentaget. Den fremkom imidlertid senere i »Industrial and Commercial Photographers Directory and Buyers Guide« fra 1978. Da Barnard telefonerede til Hodes for at udbede sig en forklaring på fremkomsten af denne krænkende annonce, havde Hodes hævdet, at det på det tidspunkt, hvor Barnard havde fremsat sine indvendiger, havde været for sent at trække annoncen tilbage. HGB godtager ikke denne forklaring. Kommissionen god-

tager imidlertid uden videre Hodes' forklaring om årsagerne til annoncens fremkomst.

HGB bestrider at have opsagt detailhandleraftalen på grund af den prisnedsættelsespolitik, som Camera Care førte. Man anfører, at man gav Kommissionen oplysninger, der påviste, at andre Hasselblad-detailhandlere nedsatte deres priser væsentligt. Ingen af disse detailhandlere fik deres aftale opsagt af HGB. Det viser ifølge HGB, at opsigelsen af aftalen med Camera Care ikke var et led i en samlet politik, der havde til formål at afskærme markedet for Hasselblad-produkter.

HGB anfører, at i modsætning til, hvad der fremgår af Kommissionens udlægning af de faktiske omstændigheder, behandlede man Camera Care fuldstændig korrekt. Detailhandleraftalens opsigelsesfrist blev overholdt i forhold til Camera Care. Efter at aftalen var blevet opsagt, var man parat til at genoptage leverancerne til Camera Care på betingelse af, at firmaet ikke genoptog den usmagelige annoncering, forlangte særbehandling eller reparerede fotografiapparater på en måde, der skadede HGB.

Kommissionen har gjort gældende, at detailhandleraftalen med Camera Care blev opsagt på grund af firmaets prispolitik. Til støtte herfor henviser Kommissionen bl.a. til en korrespondance mellem HGB's advokater og det britiske handelsministerium og mellem HGB og Ilford (Ireland) Ltd, hvorfra Camera Care havde opnået leverancer af Hasselblad-produkter. I denne korrespondance omtalte HGB udtrykkeligt de prisnedsættelser, som Camera Care foretog. Kommissionen anfører endvidere, at der fandt nogle drøftelser sted mellem HGB og Camera Care, hvorunder HGB anmodede Camera Care om ikke i sine annoncer at omtale andre detailhandleres priser.

HGB's afvisning af Camera Care's tilbud om at få forelagt fremtidige annoncer til godkendelse, før de blev offentliggjort, ser Kommissionen som et bevis på, at HGB var bekymret over Camera Care's annoncer, ikke alene fordi de var usmagelige, men også og navnlig på grund af deres omtale af priser. HGB bestrider dette. I replikken anfører man, at der intet foreligger, der kan bekræfte rigtigheden af Kommissionens antagelser. HGB hævder, at i modsætning til det indtryk, Kommissionen måtte have fået, var man fra sommeren 1979 indstillet på igen at gøre Camera Care til Hasselblad-detailhandler, hvorfor man ikke kan have haft nogen alvorlige indvendinger imod firmaets prispolitik.

Kommissionen erkender, at HGB ikke opsagde de aftaler, man havde med andre detailhandlere, selv om disse også nedsatte deres priser. HGB anfører i replikken, at dette beviser, at aftalen med Camera Care ikke blev opsagt på grund af prisnedsættelserne.

Camera Care har gjort gældende, at spørgsmålet om priserne var årsag til, at detailhandleraftalen blev opsagt. De annoncer, som HGB havde indvendinger imod, blev simpelthen benyttet som et påskud for at opsige aftalen. HGB's påstande om, at Camera Care udførte dårlige reparationer, er ikke blevet godtgjort.

c) Afskærmningen af markedet

HGB har gjort gældende, at man ikke har forsøgt at afskærme markedet for

Hasselblad-produkter ved at forhindre parallelimport. Det erkendes, at Camera Care blev hindret i at opnå leverancer af Hasselblad-udstyr mellem september 1978 og oktober 1979. I oktober 1979 ophørte HGB efter råd fra sine juridiske rådgivere hermed.

HGB anfører, at Kommissionen ikke — bortset fra tilfældet Camera Care — har fremlagt nogen eksempler på, at HGB skulle have forsøgt at forhindre parallelimport. HGB hævder, at man tværtimod forsøgte at gøre det modsatte og i virkeligheden opmuntrede til eksport. Man mener at have fremlagt beviser for dette over for Kommissionen.

HGB anfører, at anvendelsen af »Silver Service«-garantikortet var en rimelig måde at konkurrere med parallelimporten på. Der opstod ingen forskelsbehandling af kunder, der ikke var i besiddelse af et sådant kort. HGB levede i mindst lige så stort omfang som enhver anden europæisk eneforhandler op til sine forpligtelser i henhold til VHAB's internationale servicegarantiordning. Man udøvede ikke med hensyn til reparationer nogen forskelsbehandling imod parallelimporterede fotografiapparater. HGB anfører, at man over for Kommissionen har fremlagt visse beviser for, at man overholdt sine forpligtelser.

Kommissionen har i svarskriftet gjort gældende, at HGB i hvert fald i mere end et år forhindrede Camera Care i at opnå adgang til Hasselblad-produkter. Det fremgår endvidere af korrespondancen mellem HGB og Ilford (Ireland) Ltd, at HGB var imod, at Ilford solgte til britiske statsborgere, selv når disse personligt indfandt sig i Ilford's forretningslokaler. Formålet med denne politik var at beskytte Hasselblad-forhandlerne i Det forenede Kongerige.

For så vidt angår »Silver Service«-garantikortet, anfører Kommissionen, at det tydeligt fremgår af HGB's annoncer vedrørende salgsopfølgende service, at kortindehaverne fik en prioritetsmæssig behandling i forbindelse med salgsopfølgende service af fotografiapparater og -udstyr.

I replikken har HGB anført, at Kommissionen hverken med hensyn til Victor Hasselblad's internationale etårs garanti eller med hensyn til salgsopfølgende service imod betaling har fremlagt nogen beviser for, at HGB udøvede forskelsbehandling imod kunder, der ikke var indehavere af et »Silver Service«-garantikort.

Camera Care har gjort gældende, at HGB udøvede forskelsbehandling imod parallelimporten. Der henvises til ordlyden af visse annoncer, hvoraf det hævdes at fremgå, at HGB behandlede indehavere af »Silver Service«-kort bedre end andre ejere af Hasselblad-apparater.

d) Samvirken med henblik på at afskærme markedet

Kommissionen fastslår i beslutningen, at VHAB, HGB, Ilford, Telos, Prolux, Polack og Nordic samvirkede med henblik på at afskærme markedet for Hasselblad-produkter. HGB bestrider at have deltaget i denne samvirken. Kommissionen gør gældende, at den anførte praksis havde til formål at forhindre parallelimport, hvilket bestrides af HGB.

i) Forhindringen af parallelimporten

Kommissionen fastslår i beslutningen, at HGB søgte at forhindre import af Hasselblad-produkter gennem andre kanaler end de officielle. Som bevis herfor henviser Kommissionen først og fremmest til et dokument med betegnelsen »A Policy for Europe«, som HGB udarbejdede i 1980, og til referatet af et direktionsmøde i HGB den 18. august 1978.

HGB har anført, at Kommissionen ved i beslutningen kun at omtale en del af »A Policy for Europe« fordrejer dokumentets indhold, der ifølge HGB havde til formål at søge at fremme avertering for og markedsføring af Hasselblad-produkter. Det erkendes i dokumentet, at en »fuldstændig geografisk beskyttelse« i EØF er forbudt, og HGB anfører, at det fremgår, at man agtede at udøve sin virksomhed inden for fællesskabsrettens rammer.

For så vidt angår referatet af direktionsmødet den 18. august 1978, anfører HGB, at notatet vedrørte »kampen mod piratimport« ved hjælp af ihærdig konkurrence, som imidlertid skulle udøves inden for rammerne af artikel 85. I svarskriftet anfører Kommissionen, at referatet bekræfter rigtigheden af Kommissionens argument om, at det må anses for åbenbart, at HGB opkøbte Hasselblad-udstyr fra Camera Care for at fastlægge dets oprindelse. Endvidere fremgår det af referatet, at »Silver Service«-kortet blev anvendt for at bekæmpe piratimporten.

I beslutningen henviser Kommissionen til korrespondance og anden form for kontakt mellem HGB og visse eneforhandlere i andre medlemsstater, hvoraf det ifølge Kommissionen fremgår, at HGB søgte at forhindre eksport til Det forenede Kongerige. HGB anfører, at de af Kommissionen fremhævede omstændigheder vedrører Camera Care's forsyning med Hasselblad-fotografiapparater og -udstyr på et tidspunkt, hvor Camera Care ikke længere var autoriseret detailhandler, og hvor HGB troede, at eneforhandlerne og de autoriserede detailhandlere ikke var berettiget til at forsyne ikke-autoriserede detailhandlere.

HGB gør gældende, at Kommissionen forsøger »... at tillægge de særlige uoverensstemmelser mellem HGB og Camera Care en betydning, de slet ikke har, og at tage dem til indtægt for en almindelig politik ...«

I svarskriftet har Kommissionen henvist til en korrespondance mellem VHAB og HGB og mellem VHAB og Ilford (Ireland) Ltd, hvoraf Kommissionen mener at kunne udlede, at VHAB for enhver pris ville sætte en stopper for Ilford's salg med henblik på eksport og ikke blot for salget til Camera Care.

ii) Påvirkningen af priserne

HGB har anført, at udvekslingen af prislister mellem VHAB og eneforhandlerne fuldt ud faldt inden for rammerne af forhandleraftalen fra 1965.

Når HGB fik prislister fra Telos og Polack, var det for at bekæmpe Camera Care, eller med andre ord for at rette et angreb på Camera Care's priser. Der har ikke været nogen samordning med henblik på at afskærme markedet ved at udveksle prislister.

e) Eneforhandlingsaftalen mellem VHAB og HGB

HGB har gjort gældende, at beslutningens artikel 2, litra a), savner grundlag, for så vidt angår aftalen mellem VHAB og HGB. Kommissionen har selv i meddelelsen om klagepunkter erkendt, at aftalen ikke indeholdt nogen bestemmelser, der kunne være i strid med Fællesskabets konkurrenceregler. HGB anfører endvidere, at aftalen er omfattet af forordning nr. 67/67, da Kommissionen ikke har godtgjort, at HGB var ophavsmand til nogen praksis, hvorved der blev udøvet forskelsbehandling imod parallelimporten.

Kommissionen har gjort gældende, at forhandleraftalen er ulovlig, fordi parterne traf visse foranstaltninger for at beskytte det tildelte geografiske område og forhindre parallelimport. HGB's indgriben over for parallelimporten til Det forenede Kongerige betyder uden videre, at HGB's forhandleraftale ikke er omfattet af forordning nr. 67/67 og af EØF-traktatens artikel 85, stk. 3.

I replikken har HGB anført, at man ikke har gennemført noget forbud mod eksport, men kun søgt at standse leverancerne til en ikke-autoriseret detailhandler, nemlig Camera Care. Selv hvis HGB's indgriben i forhold til Camera Care betragtes som et forbud mod eksport eller som en hindring for importen, kan dette ikke være til hinder for, at aftalen er omfattet af gruppefritagelsen i henhold til forordning nr. 67/67.

I duplikken har Kommissionen anført, at det er urigtigt at antage, at »et enkelt tilfælde« af eksportforbud ikke medfører, at forordning nr. 67/67 ikke kan finde anvendelse. For at anvende forordning nr. 67/67 er det også en forudsætning, at der ikke gribes ind over for ikke-autoriserede detailhandleres forsyninger.

f) Detailhandleraftalen

I beslutningens artikel 3 anfægtes detailhandleraftalens §§ 6, 23 og 28, den kvantitative udvælgelse af detailhandlerne samt HGB's indflydelse på detailpriserne.

§ 6 lyder således:

»Enhver leverance til detailhandleren af Hasselblad-produkter i henhold til denne aftale sker med henblik på salg en detail fra hans forretningslokaler til private (eller til professionelle formål), og varerne må (jfr. dog ovenfor) under ingen omstændigheder:

a) leveres af detailhandleren eller med dennes samtykke til nogen anden person, eller noget andet firma eller selskab i Det forenede Kongerige eller andre steder, der handler med eller har specialiseret sig i salg af fotografiapparater og fotografisk udstyr, eller

b) sælges fra noget andet sted end detailhandlerens forretningslokaler uden selskabets forudgående samtykke«.

HGB anfører, at § 6 blev indsat i detailhandleraftalen den 1. januar 1979 for at forhindre salg af Hasselblad-produkter fra ikke-autoriserede detailhandlere. Stigningen i denne handel fik HGB til at frygte, at Hasselblad-produkternes ry og omdømme ville kunne lide skade. Man tilsigtede ikke med bestemmelsen at nedlægge noget forbud mod eksport.

I svarskriftet har Kommissionen anført, at § 6 indeholder et almindeligt forbud mod enhver form for videresalg, bortset fra salg til forbrugere, der er bosat på det geografiske område, detailhandleren har fået tildelt. Det er årsagen til, at bestemmelsen udgør en hindring for handelen.

I henhold til detailhandleraftalens § 23 er detailhandleren forpligtet til at tilbageholde enhver reklame eller annonce, som HGB skriftligt har rejst indvendinger imod. I beslutningens punkt 60 hedder det, at »retten til efterfølgende censur« forhindrer detailhandlerne i at offentliggøre deres priser. HGB anfører, at formålet med denne bestemmelse er at sikre »et fælles averteringsprogram på højt niveau«.

I svarskriftet har Kommissionen bestridt rigtigheden af HGB's fortolkning af § 23. Den anfører, at de to annoncer fra Camera Care, som HGB rejste indvendinger imod, begge indeholdt oplysninger om nedsatte detailpriser, og at det var hovedårsagen til, at HGB rejste indvendinger mod annoncerne.

HGB har erkendt at have søgt at forhindre Ilford, Telos og Prolux i at forsyne Camera Care med Hasselblad-produkter, men anfører, et eneårsagen hertil var, at Camera Care ikke længere var autoriseret detailhandler.

HGB hævder, at det er forkert, når Kommissionen fremstiller selskabets uoverensstemmelser med Camera Care som udtryk for en almindelig politik, der havde til formål at forhindre parallelimport. Ifølge HGB savner dette grundlag. Kommissionen har ikke fremført andre beviser for, at HGB skulle have forbudt import til eller eksport fra Det forenede Kongerige.

HGB anfører, at man ikke pålagde detailhandlerne at tage bestemte priser for Hasselblad-udstyr. Kommissionen har ikke fremlagt det ringeste bevis for, at man skulle have gjort noget sådant.

I svarskriftet har Kommissionen henvist til en korrespondance vedrørende prispolitik mellem Victor Hasselblad og Ilford (Ireland) Ltd og mellem HGB og Ilford, hvoraf den slutter, at HGB har forsøgt at påtvinge detailhandlerne et bestemt prisniveau.

Med hensyn til spørgsmålet om den kvantitative udvælgelse af detailhandlerne gør HGB gældende, at antallet af Hasselblad-detailhandlere nødvendigvis altid må være begrænset på grund af de høje omkostninger ved at opretholde et passende varelager. HGB skønner, at en effektiv detailhandler årligt må sælge varer til en værdi af mindst 6 000 UKL for at kunne finansiere det mindstevarelager, som han skal råde over. HGB anfører, at man ikke selv sætter nogen begrænsninger for antallet af detailhandlere. Enhver kvantitativ begrænsning skyldes de omkostninger, der er forbundet med at opretholde et vist lager af Hasselblad-produkter.

Kommissionen har bestridt rigtigheden heraf og gør gældende, at HGB har lagt hindringer i vejen for handelen ved at anvende kvantitative udvælgelseskriterier.

HGB har omkring 110 detailhandlere i Det forenede Kongerige. Såfremt der ikke var nogen kvantitative udvælgelseskriterier, ville 2 000 detailhandlere kunne få autorisation som Hasselblad-detailhandlere. Da Hasselblad's forhandlere, således som Kommissionen gør gældende, har gennemført eksportforbud og forsøgt at holde et ensartet prisniveau inden for hvert land, er det umuligt at sige, hvilket omfang importen og eksporten ville have, såfremt konkurrencen ikke var begrænset.

Camera Care har fremhævet, at selv om en kvantitativ udvælgelse er uundgåelig, forklarer dette ikke hvorfor HGB fandt det nødvendigt at forbyde »krydsleverancer«. Et sådant forbud indebærer i sig selv, at der sker en kvantitativ udvælgelse. Endvidere vil den omstændighed, hat man afviser, at levere til eller tillade »krydsleverancer« til piratimportører, i væsentlig grad kunne påvirke den detailhandler, der måtte overveje at importere Hasselblad-produkter, således at han beslutter sig til at afholde sig herfra.

Camera Care gør gældende, at HGB benyttede sit salgssystem til at påvirke priserne. Detailhandlernes annoncer viser en vis ensartethed med hensyn til priser, når disse er angivet, og i andre tilfælde

iagttages der en påfaldende tavshed om spørgsmålet.

Den administrative procedure

HGB har gjort gældende, at Kommissionens måde at foretage sine undersøgelser i sagen i flere henseender kan anfægtes.

Det anføres herved, at den meddelelse om klagepunkter, der blev tilstillet VHAB og HGB, indeholdt et uddrag af fortrolig korrespondance mellem HGB og firmaets advokat, som advokaten havde nægtet at udlevere i forbindelse med Kommissionens undersøgelser. Hvad værre var, gav Kommissionen i strid med sine forpligtelser i henhold til artikel 20, stk. 2, i forordning nr. 17/62, Camera Care forretningsoplysninger af meget fortrolig karakter om HGB, herunder oplysninger om firmaets forretningsstrategi samt detaljer vedrørende dets omsætning, fortjeneste og tab, alt til betydelig skade for HGB.

HGB anfører, at de faktiske omstændigheder, som Kommissionen henviser til i beslutningen, er de samme som de, der er anført i meddelelsen om klagepunkter. Der er ikke blevet taget hensyn til de bevisligheder, som HGB fremlagde før og efter høringen. Kommissionen har derfor tilsidesat princippet om en afbalanceret *ex officio*-undersøgelse.

HGB gør gældende, at Kommissionens beslutning er i strid med EØF-traktatens artikel 190, idet den ikke er tilstrækkelig begrundet.

For det tilfælde at Domstolen alligevel måtte lægge til grund, at kravene i traktatens artikel 190 er blevet opfyldt, gør HGB gældende, at Kommissionen ikke har godtgjort, at der er sket en overtrædelse af artikel 85.

Kommissionen har gjort gældende, at den ikke er forpligtet til i sine beslutninger at omtale ethvert argument, som parterne har fremført, eller at begrunde, hvorfor disse ikke er blevet lagt til grund. Den er kun forpligtet til at angive de bevisligheder, som den støtter beslutningen på. Den mener i det foreliggende tilfælde at have opfyldt forpligtelsen i så henseende.

Kommissionen anfører, at HGB aldrig har krævet erstatning for den skade, der hævdes lidt ved, at Kommissionen har videregivet fortrolige oplysninger og forretningshemmeligheder. Endvidere har HGB aldrig opgjort sit tab nærmere.

Camera Care har gjort gældende, at kravene i artikel 190 er blevet opfyldt i nærværende sag. Kommissionen er kun forpligtet til at angive de omstændigheder, der begrunder beslutningen, og ikke årsagerne til, at man har afvist at lægge de retlige og faktiske argumenter, som sagsøgeren har fremført, til grund.

Bøden

HGB har gjort gældende, at der i henhold til artikel 15, stk. 5, i forordning nr. 17, ikke kan pålægges bøder for handlinger, der ligger inden for grænserne for den i anmeldelsen beskrevne erhvervsudøvelse, såfremt disse handlinger »foretages ... inden [Kommissionen] træffer beslutning i henhold til traktatens artikel 85, stk. 3«. Kommissionen kan derfor ikke sanktionere det forhold, at HGB i sommeren 1978 forlangte, at Ilford ophørte med at sælge til Camera Care, idet aftalen mellem VHAB og de andre forhandlere, der blev anmeldt i 1965, indeholdt et forbud mod eksport.

Kommissionen har hertil indvendt, at HGB fejlagtigt antager, at der på grund af anmeldelsen ikke kan pålægges virksomhederne bøder for at have hindret

eksporten, selv efter at Victor Hasselblad havde fået besked om, at eksportforbudet skulle ophæves, og havde indvilget heri. HGB's opfattelse er ensbetydende med, at en virksomhed vil kunne forlede Kommissionen til at tro, at man havde ophævet et eksportforbud, uden at der kan pålægges virksomheden bøde.

HGB har gjort gældende, at Kommissionens bødefastsættelse er uholdbar. Selv om det lægges til grund, at der er sket en overtrædelse af artikel 85, stk. 1, er bøden uforholdsmæssig stor. Hvis HGB's bødeansvar opretholdes, vil man kunne blive nødsaget til at ophøre med sin virksomhed, navnlig dersom bøden kræves betalt på én gang.

Kommissionen har anført, at HGB ikke fyldestgørende har begrundet, hvorfor firmaet er ude af stand til at betale bøden. Kommissionen har bedt HGB om at fremlægge oplysninger om firmaets økonomiske situation, således at der kan fastsættes en rimelig betalingsfrist, men den har ikke modtaget sådanne oplysninger.

Camera Care finder, at bøden i forhold til HGB's årlige omsætning må anses for beskeden.

Spørgsmål til Kommissionen

1. Kommissionen er blevet anmodet om for Domstolen at fremlægge en detaljeret liste over alle de af den kendte tilfælde, da den vedtog beslutningen, hvor sagsøgeren enten helt afviste at reparere Hasselblad-apparater eller forsinkede reparationerne.

   Som svar har Kommissionen oplyst, at den kun var bekendt med ét tilfælde med en reparation, nemlig tilfældet med en kunde ved navn Orbison, og at den ikke fandt det nødvendigt at foretage en så grundig undersøgelse af individuelle forsinkelser, som et svar på Domstolens spørgsmål kræver.

2. Kommissionen er blevet anmodet om nærmere at oplyse, hvad den gennemsnitlige reparationstid var i de andre medlemsstater på det pågældende tidspunkt.

   Kommissionen har svaret, at den ikke er i besiddelse af oplysninger om den gennemsnitlige reparationstid for Hasselblad-apparater i andre medlemsstater.

IV — Mundtlig forhandling

Parterne har afgivet mundtlige indlæg i retsmødet den 2. juni 1983.

Generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 13. juli 1983.

Præmisser

1 Ved stævning indgivet til Domstolens justitskontor den 10. marts 1982 har Hasselblad (GB) i medfør af EØF-traktatens artikel 173, stk. 2, anlagt sag med påstand om delvis annullation af Kommissionens beslutning af 2. december 1981 vedrørende en procedure i henhold til traktatens artikel 85 (IV/25.757), der blev meddelt sagsøgeren den 4. januar 1982.

2 Victor Hasselblad AB (herefter benævnt Victor Hasselblad) er en virksomhed i Göteborg, Sverige, der fremstiller fotografisk udstyr af høj kvalitet. Virksomheden har indgået eneforhandlingsaftaler med forhandlere i mange lande. Den 28. juni 1965 anmeldte den sin standard-eneforhandlingsaftale til Kommissionen. Ved skrivelse af 23. december 1976 rejste Kommissionen indvendinger imod to vilkår i aftalen, som den fandt uforenelige med princippet om frie varebevægelser og med traktatens konkurrenceregler. Ved skrivelse af 10. februar 1977 indvilgede Victor Hasselblad i at efterkomme Kommissionens henstillinger. Forhandleraftalen blev herefter ændret og den 6. marts 1978 fremsendt til Kommissionen, der ved skrivelse af 20. februar 1979 meddelte Victor Hasselblad, at aftalen var omfattet af Kommissionens forordning nr. 67/67 af 22. marts 1967 (EFT 1967, s. 9).

3 Hasselblad (GB) Ltd er et britisk selskab. Det indgik den 1. januar 1958 en eneforhandlingsaftale med Victor Hasselblad. Den 2. december 1975 indgik parterne en ny aftale, der ikke var identisk med den standardaftale, der var blevet anmeldt til Kommissionen. Denne aftale blev ændret den 20. november 1977. Den således ændrede aftale blev anmeldt til Kommissionen den 25. januar 1980.

4 Sagsøgeren indgik selv aftaler vedrørende forhandlingen af Hasselblad-fotografiapparater og -udstyr i Det forenede Kongerige. Mens antallet af Hasselblad-detailhandlere i Det forenede Kongerige i 1975 var omkring 26, udgjorde det i 1982 mere end 100. Den detailhandleraftale, som sagsøgeren anvendte fra den 1. januar 1976, blev ændret den 1. januar 1979 og herefter anmeldt til Kommissionen i december 1979.

5 Camera Care Ltd er et nordirsk selskab. Dets forretningslokaler er i London. Camera Care indgik en detailhandleraftale med sagsøgeren den 7. januar 1976. Denne aftale blev opsagt af sagsøgeren i maj 1978.

6 Camera Care klagede til Kommissionen over Victor Hasselblad's og eneforhandlernes praksis, idet man hævdede, at de sidstnævnte overtrådte traktatens artikel 85, stk. 1. Kommissionen undersøgte klagen og iværksatte en

procedure i henhold til Rådets forordning nr. 17 af 6. februar 1962 (EFT 1959-1962, s. 81).

7 Den 2. december 1981 rettede Kommissionen en beslutning til Victor Hasselblad og seks af virksomhedens eneforhandlere, nemlig sagsøgeren, Ilford (Ireland) Ltd, James Polack ApS, Telos SA, Prolux Sprl og Nordic Im- und Export Handelsgesellschaft mbH, hvori det blev fastslået, at den samordnede praksis mellem parterne om at hindre, begrænse eller modvirke eksport af Hasselblad-produkter mellem Det europæiske Fællesskabs medlemsstater udgjorde en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

8 I beslutningens artikel 2 fastslås det, at eneforhandlingsaftalerne mellem Victor Hasselblad og de nævnte forhandlere er i strid med artikel 85, stk. 1, for så vidt de giver eneret til forhandling af Hasselblad-produkter. Fritagelse i henhold til artikel 85, stk. 3, afslås.

9 I beslutningens artikel 3 hedder det, at det selektive salgssystem, som sagsøgeren har anvendt siden 1974, er i strid med artikel 85, stk. 1, på grund af detailhandleraftalens §§ 6, 23 og 28 og den kvantitative udvælgelse af detailhandlerne, samt fordi det giver mulighed for at påvirke videresalgspriserne. Anmodningen om en fritagelse af det selektive salgssystem i henhold til traktatens artikel 85, stk. 3, afslås.

10 I artikel 4 pålægges det de virksomheder, beslutningen er rettet til, straks at bringe de i artiklerne 1, 2 og 3 omtalte overtrædelser til ophør og i fremtiden at afholde sig at træffe nogen foranstaltning, der har samme formål eller følge.

11 I artikel 6 pålægges det sagsøgeren inden tre måneder fra meddelelsen af beslutningen og i en af Kommissionen forud godkendt form at meddele

— sine forhandlere, at salg til andre forhandlere og eksport af Hasselblad-produkter til andre medlemsstater ikke er forbudt og ikke må hindres eller modvirkes ved anvendelse af bindende videresalgspriser eller på anden måde, og

— offentligheden, at virksomheden uden forskelsbehandling vil yde eftersalgsservice til alle Hasselblad-produkter i overensstemmelse med producentens garanti.

12 I beslutningens artikel 7 pålægges det Victor Hasselblad og sagsøgeren ikke at hindre eller vanskeliggøre Camera Care's adgang til Hasselblad-produkter.

13 Der pålægges sagsøgeren en bøde på 165 000 ECU, eller 93 642,12 UKL (beslutningens artikel 8).

14 Der er nedlagt påstand om annullation af beslutningens artikel 1, af artikel 2, for så vidt denne bestemmelse vedrører forhandleraftalen mellem Victor Hasselblad og sagsøgeren, af artikel 3 samt af artikel 8 i forhold til sagsøgeren.

15 Til støtte for påstandene har sagsøgeren fremsat flere anbringender:

1) Kommissionens beslutning er i strid med traktatens artikel 190. Den er utilstrækkeligt begrundet, idet de forskellige argumenter og faktiske omstændigheder, som sagsøgeren har fremlagt, ikke er blevet undersøgt, og idet Kommissionen ikke har angivet, hvorfor den har afvist sagsøgerens argumenter og bevisligheder.

2) Kommissionens definition af det relevante marked er fejlagtig, og hvis Kommissionen havde lagt en korrekt definition af det relevante marked til grund, ville den med sikkerhed have konstateret, at sagsøgerens andel af markedet var ubetydelig, hvorfor sagsøgerens adfærd, uanset sin eventuelt retsstridige karakter, ikke ville kunne antages at påvirke handelen mellem medlemsstater efter betydningen i traktatens artikel 85.

3) Sagsøgeren har aldrig deltaget i en samordnet praksis for at hindre, begrænse eller modvirke eksport af Hasselblad-produkter mellem andre medlemsstater i Fællesskabet.

4) Eneforhandlingsaftalen mellem Victor Hasselblad og sagsøgeren er ikke i strid med traktatens artikel 85, stk. 1.

5) Sagsøgerens selektive salgssystem er ikke i strid med artikel 85, stk. 1.

6) I hvert fald har Kommissionen ikke hjemmel til at pålægge en bøde for en adfærd, der er i overensstemmelse med den til Kommissionen anmeldte aftale om det selektive salgssystem, før Kommissionen formelt har afslået at meddele fritagelse i henhold til traktatens artikel 85, stk. 3. Endelig finder sagsøgeren det uholdbart at pålægge en bøde af foreliggende størrelse.

1. Kommissionens begrundelser for at træffe beslutningen

16 Sagsøgeren har gjort gældende, at beslutningen er utilstrækkeligt begrundet, fordi Kommissionen ikke har angivet, hvorfor den har afvist det af sagsøgeren fremførte, og navnlig fordi de mange bevisligheder, som sagsøgeren har fremlagt under den administrative procedure, slet ikke omtales i beslutningen. Beslutningen er derfor i strid med traktatens artikel 190 og bør annulleres.

17 Hertil bemærkes, at selv om Kommissionen i henhold til traktatens artikel 190 er forpligtet til at angive de faktiske omstændigheder, der begrunder beslutningen, og de overvejelser, der har ført til, at den blev truffet, indeholder bestemmelsen ingen forpligtelse for Kommissionen til at tage stilling til samtlige de faktiske og retlige omstændigheder, der er blevet bragt på bane under den administrative procedure.

18 I Kommissionens begrundelser for den anfægtede beslutning angives de faktiske omstændigheder og retlige overvejelser, den har lagt til grund, hvorfor anbringendet om, at beslutningen er utilstrækkeligt begrundet, ikke kan tiltrædes.

2. Det relevante marked

19 Sagsøgeren har gjort gældende, at det foreliggende tilfælde ikke er omfattet af traktatens artikel 85, stk. 1, idet sagsøgerens andel af markedet er ubetydelig, hvorfor den adfærd fra sagsøgerens side, som Kommissionen har påtalt, ikke kan påvirke handelen mellem medlemsstater mærkbart. Kommis-

sionen har i beslutningen lagt til grund, at den del af markedet, hvor Victor Hasselblad udøver sin virksomhed, er den del, der udgøres af spejlrefleksk-ameraer i mellemstort rullefilmformat. Denne definition af markedet omfatter kun visse apparater i mellemstort rullefilmformat, men ingen 35 mm-apparater, uanset hvor teknisk komplicerede de er. Visse 35 mm-apparater kan konkurrere med Hasselblad-apparater. Hvis Kommissionen havde taget hensyn til de apparater, der kan konkurrere med Hasselblad, kunne dens konklusion kun være blevet, at sagsøgerens andel af markedet var så ubetydelig, at handelen mellem medlemsstater ikke kunne påvirkes, og at artikel 85, stk. 1, derfor ikke fandt anvendelse.

20 Denne opfattelse kan ikke lægges til grund. Det fremgår af sagens akter, at Victor Hasselblad i 1978 selv udtalte, at man var førende i verden med hensyn til spejlrefleksk-ameraer i mellemstort rullefilmformat. I december 1978 oplyste man i en skrivelse til Kommissionen sin andel af dette marked til at være 20-25 % i Forbundsrepublikken Tyskland, 25 % i Det forenede Kongerige, 25 % i Belgien, 30 % i Frankrig, 50 % i Italien, 50 % i Danmark, 50 % i Nederlandene og 50 % i Irland. Ganske vist tilføjedes det, at Hasselblad-apparaterne konkurrerede med visse nærmere angivne 35 mm-apparater, men denne omstændighed kan ikke afkræfte rigtigheden af selskabets egen definition af området for dets virksomhed, nemlig markedet for spejlrefleksk-ameraer i mellemstort rullefilmformat.

21 Det bemærkes, at Hasselblad-apparaterne, som af Kommissionen med rette anført, er kendetegnet ved 1) formatet (film og billedstørrelse), 2) reproduktionskvaliteten, 3) håndterligheden (på grund af deres størrelse, omfang og grundlæggende design, idet objektet ses ovenfra ved hjælp af en indstillingsplade, der er placeret oven på kamerahuset, således at et Hasselblad-apparat ikke er egnet til at tage billeder under visse forhold, f.eks. når der er tale om et bevægeligt objekt), 4) udbudet af ekstraudstyr. Endvidere er gruppen af potentielle købere på grund af et Hasselblad-apparats høje pris indskrænket til professionelle fotografer, forretnings- eller specialbrugere, lidenskabeligt fotointeresserede samt prestigebevidste købere. Det må antages, at kun apparater, der giver billeder, og som har kendetegn, der tilnærmelsesvis svarer til eller kan sammenlignes med Hasselblad-apparaters, med rimelighed kan erstatte disse og derfor være i stand til at konkurrere med dem. Hasselblad-apparaterne er næsten uundværlige for et stort antal brugere i Fællesskabets forskellige medlemsstater.

22 Herudover nyder Hasselblad-apparater ifølge sagsøgeren selv et ry, der overgår alle andre fotografiapparater i hele verden, og de er højt eftertragtede blandt professionelle fotografer og højt kvalificerede amatører. Selv om det antal apparater, der fremstilles om året, ca. 20 000, ikke er særlig stort, er priserne på dem sådanne, at Victor Hasselblad har en betydelig omsætning, og selv sagsøgerens omsætning overstiger . . . om året. Herefter kan det ikke antages, at begrænsningerne i handelen med disse apparater mellem medlemsstater ikke påvirker samhandelen inden for Fællesskabet mærkbart.

23 Rigtigheden af anbringendet om, at markedsandelen er så ubetydelig, at traktatens artikel 85, stk. 1, ikke finder anvendelse, kan herefter ikke anses for godtgjort, hvorfor anbringendet ikke kan lægges til grund.

3. Den samordnede praksis

24 Som begrundelse for at fastslå, at der for sagsøgerens vedkommende forelå en samordnet praksis i strid med traktatens artikel 85, har Kommissionen i beslutningen anført, at en nordirsk virksomhed, »The Amateur's Nook«, mellem juni og oktober 1978 modtog et parti Hasselblad-apparater fra Ilford, den irske eneforhandler. En del af partiet blev videresolgt til Camera Care. Ved hjælp af prøveopkøb, som sagsøgeren foretog, blev det fastslået, at disse varer oprindeligt var blevet leveret til Ilford. Herpå klagede Victor Hasselblad til Ilford. Ved skrivelse af 21. november 1978 indvilgede Ilford i ikke længere at eksportere og i at afvise udenlandske købere, der henvendte sig på firmaets forretningssted. Mellem november 1978 og august 1980 efterkom Ilford forbudet mod at eksportere. I december 1978 rejste sagsøgeren krav over for Ilford om dækning af udgifterne i forbindelse med prøveopkøbene hos Camera Care. Efter at Ilford havde forsikret sagsøgeren om, at man ville gøre sit bedste for at undgå »grå« (parallel-)eksport, opgav sagsøgeren sit krav om dækning.

25 Ifølge beslutningen bestilte Camera Care's ejer i maj 1978 et betydeligt parti Hasselblad-apparater hos Telos, den franske eneforhandler. Ved hjælp af

prøveopkøb fastslog sagsøgeren, at disse varer stammende fra Telos. Efter at sagsøgeren havde klaget, afviste Telos at sælge mere til Camera Care.

26 På samme måde greb sagsøgeren ind over for Prolux, den belgiske eneforhandler, for at forhindre eksport af Hasselblad-apparater fra Belgien til Det forenede Kongerige med henblik på levering til Camera Care.

27 Sagsøgeren har ikke bestridt, at man efter opsigelsen af detailhandleraftalen med Camera Care i 1978 søgte at forhindre denne i at blive forsynet med Hasselblad-apparater, og med henblik herpå satte sagsøgeren sig i forbindelse med Victor Hasselblad, Ilford (Ireland) Ltd, Telos og Prolux. Sagsøgeren anfører, at da Camera Care ikke længere var autoriseret detailhandler, kunne man med rette forvente, at eneforhandlerne og de autoriserede detailhandlerne ikke længere var berettiget til at levere til dette firma. Efter at have rådført sig med sin advokat ophørte sagsøgeren dog fra september 1979 med at søge at forbyde leverancer til Camera Care.

28 Kommissionen findes med rette og i det væsentlige ubestridt at have anført, at sagsøgeren i december 1979 lod en af sine ansatte opkøbe apparater hos Camera Care for at få fastslået deres oprindelse, hvorfor Kommissionen må være berettiget til at antage, at sagsøgeren deltog i den samordnede praksis indtil slutningen af 1979.

29 Det må herefter anses for godtgjort, at sagsøgeren i tidsrummet fra maj 1978 til december 1979 deltog i en samordnet praksis for at begrænse parallelimporten til Det forenede Kongerige.

4. Eneforhandlingsaftalen mellem Victor Hasselblad og sagsøgeren

30 Den første forhandleraftale mellem Victor Hasselblad og sagsøgeren blev indgået i 1958. Aftalen indeholdt en bestemmelse, der forbød sagsøgeren at sælge uden for Det forenede Kongerige. Den blev i december 1975 erstattet af en ny eneforhandlingsaftale, der ikke indeholdt noget forbud mod eksport. Aftalen kunne derfor ifølge sin ordlyd anses for omfattet af gruppe-

fritagelsen i henhold til Kommissionens forordning nr. 67/67. Kommissionen anfører imidlertid i beslutningen, at aftalen ikke er omfattet af denne fritagelse, fordi parterne traf foranstaltninger til at hindre leverancer af de af aftalen omfattede produkter til forhandlere andre steder i fællesmarkedet, hvilket i henhold til forordningens artikel 3 medfører, at fritagelsesreglen i artikel 1 ikke kan finde anvendelse.

31 Kommissionen har i denne forbindelse navnlig henvist til Victor Hasselblad's og sagsøgerens adfærd med hensyn til spørgsmålet om forsyningen af Camera Care, der er blevet undersøgt ovenfor.

32 Den henviser endvidere til, at sagsøgeren indførte en garantiordning, den såkaldte »Silver Service Guarantee«, der kun gjaldt Hasselblad-apparater importeret til Det forenede Kongerige gennem sagsøgeren. Alle Hasselblad-apparater er omfattet af en producentgaranti på et år. Eneforhandleren er forpligtet til at udføre de nødvendige reparationer. »Silver Service«-garantiordningen udvider denne garantiperiode til to år for apparater importeret gennem sagsøgeren. I sin reklame tilbød sagsøgeren ifølge Kommissionen de brugere, der var omfattet af »Silver Service«-garantiordningen, en reparationsservice på 24 timer og gav en prioritetsmæssig behandling til sådanne reparationer.

33 Ifølge Kommissionens beslutning (punkt 57) reparerer sagsøgeren »normalt« importerede fotografiapparater hurtigere og stiller således købere af parallelimporterede Hasselblad-produkter ringere, hvilket antages at udgøre en konkurrencebegrænsende foranstaltning.

34 Hertil bemærkes, at Kommissionen i forbindelse med et svar på et af Domstolen stillet spørgsmål ikke har kunnet godtgøre, at sagsøgeren var længere tid om at reparere parallelimporterede apparater, end hvad der var tilfældet i de andre medlemsstater for de samme apparater, men kun, at sagsøgeren gav sine egne kunder særlige fordele (reparationer inden for 24 timer og en garanti på 2 år). Under disse omstændigheder kan en sådan adfærd ikke antages at begrænse forsyningerne af parallelimporterede apparater, så længe forhandlerens forpligtelser i henhold til den almindelige producentgaranti fuldt ud opfyldes for de pågældende apparaters vedkommende.

35 Det må derfor fastslås, at Kommissionens kritik af »Silver Service«-garantiordningen ganske vist må anses for ubegrundet, men at det forhold, at en samordnet praksis for at begrænse parallelimporten til Camera Care er godtgjort at foreligge, er tilstrækkeligt til, at aftalen ikke er omfattet af gruppefritagelsen i henhold til forordning nr. 67/67.

36 Sagsøgeren har endvidere anført, at Kommissionen ikke har givet sagsøgeren mulighed for at fremsætte sine synspunkter vedrørende eneforhandlingsaftalen med Victor Hasselblad. Ifølge sagsøgeren bør beslutningens artikel 2 derfor annulleres. Dette kan ikke tiltrædes. Det fremgår af meddelelsen om klagepunkter, at Kommissionen underrettede sagsøgeren om, at den påtalte adfærd bevirkede, at aftalen ikke var fritaget i henhold til forordning nr. 67/67.

37 Påstanden om annullation af beslutningens artikel 2 i forhold til sagsøgeren kan derfor ikke tages til følge.

5. Salgssystemet i Det forenede Kongerige

38 I artikel 3 i Kommissionens beslutning fastlås det, at det selektive salgssystem, som sagsøgeren har anvendt siden 1974, er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, på grund af detailhandleraftalens §§ 6, 23 og 28 og den kvantitative udvælgelse af detailhandlerne, samt fordi det giver mulighed for at påvirke videresalgspriserne.

39 I beslutningen anføres det, at sagsøgeren i 1974 besluttede at indføre et salgssystem for Hasselblad-produkter. Kun detailhandlere, der undertegnede en standardkontrakt (detailhandleraftale) ville få autorisation som Hasselblad-detailhandlere (authorised Hasselblad dealers) og blive forsynet af eneforhandleren. Med virkning fra den 1. januar 1979 ændrede sagsøgeren den gældende detailhandleraftale på visse punkter. Den således ændrede detailhandleraftale blev anmeldt til Kommissionen den 25. januar 1980.

40 Det bemærkes i så henseende, at § 6, som Kommissionen henviser til, ikke var indeholdt i de aftaler, der blev indgået før den 1. januar 1979. Klage-

punktet vedrørende § 6 kan derfor ikke lægges til grund, for så vidt angår tidsrummet mellem 1974 og den 1. januar 1979. De i beslutningen nævnte §§ 23 og 28 svarer til §§ 22 og 27 i de aftaler, der blev indgået før sidstnævnte tidspunkt. Selv om der i den forbindelse måtte have indsneget sig en skrivefejl i beslutningen, kan denne fejl ikke have haft nogen indflydelse på sagsøgerens forståelse af indholdet af påtalen. For så vidt angår tidsrummet mellem 1974 og den 1. januar 1979, må Kommissionens beslutning forstås som en henvisning til §§ 22 og 27 i de tidligere aftaler. Salgssystemet må således bedømmes i lyset af disse betragtninger.

41 Kommissionen har navnlig anfægtet følgende bestemmelser i detailhandleraftalen af 1979, som hævdes at stride mod traktatens artikel 85, stk. 1:

a) aftalens § 6, a), hvori det forbydes datailhandleren under nogen omstændigheder uden forudgående tilladelse fra sagsøgeren at levere Hasselbladprodukter til andre detailhandlere af fotografiapparater, være sig i Det forenede Kongerige eller i udlandet (»or elsewhere«);

b) aftalens § 23, c), hvorefter detailhandleren navnlig er forpligtet til at tilbagekalde og undlade at gentage enhver annonce eller reklame, som sagsøgeren skriftligt har rejst indvendinger imod;

c) aftalens § 28, ifølge hvilken sagsøgeren er berettiget til at opsige aftalen uden varsel, såfremt detailhandleren overtræder en af dens bestemmelser eller flytter sine forretningslokaler uden forudgående skriftlig tilladelse fra sagsøgeren, idet detailhandleren er forpligtet til øjeblikkeligt at give sagsøgeren meddelelse om en sådan flytning.

42 Til støtte for denne opfattelse anfører Kommissionen, at det af dens egen og Domstolens praksis fremgår, at bestemmelser som § 6 er konkurrencebegrænsende. Forbudet mod leverancer til andre forhandlere begrænser konkurrencen ved i betydelig grad at hæmme de autoriserede detailhandleres økonomiske frihed og gøre dem fuldstændig afhængige.

43 Sagsøgerens beføjelse ifølge detailhandleraftalens § 23 til at forlange, at detailhandleren standser offentliggørelsen af annoncer i pressen og andre former for reklame, og at han afholder sig fra at gentage sådanne, er ifølge Kommissionen ensbetydende med en ret til efterfølgende censur, som giver sagsøgeren mulighed for at forbyde reklamefremstød foretaget af detailhandlere, der er særlig aktive med hensyn til konkurrence og priser, nærmere bestemt dem, der importerer gennem andre kanaler end Victor Hasselblad's eneforhandlere.

44 For så vidt angår spørgsmålet om detailhandleres adgang til forhandlernettet, anføres det i beslutningen, at det er en del af sagsøgerens markedsføringspolitik ikke at give alle kvalificerede detailhandlere adgang til Hasselblad-produkter. Kommissionen finder, at formålet med § 28 er at gøre det muligt for sagsøgeren at holde forhandlere, der i øvrigt opfylder alle salgssystemets krav, ude fra forhandlernettet, således at enhver potentiel konkurrence inden for det geografiske område, en autoriseret detailhandler har fået tildelt, udelukkes. Udvælgelsen af detailhandlere sker således ikke, eller ikke udelukkende, på grundlag af objektive kriterier af kvalitativ art, men på grundlag af kvantitative overvejelser hos sagsøgeren. I denne henseende anføres det i beslutningen (punkt 35), at sagsøgeren i februar 1980 udtalte til Kommissionen, at man ikke kunne meddele autorisation til detailhandlere, der foretog parallelimport af Hasselblad-produkter, fordi man i så tilfælde ikke ville have nogen kontrol med de varer, der blev bestilt.

45 Sagsøgeren har anført, at forbudet mod salg i aftalens § 6 ikke havde til formål at begrænse eksporten. Ordene »or elsewhere« i bestemmelsen blev indsat af sagsøgerens advokat, og sagsøgeren har aldrig fortolket dem på den måde, Kommissionen angiver. Man har aldrig gjort noget for at hindre detailhandlerne i at eksportere.

46 Det bemærkes, at aftalen forbyder salg af Hasselblad-apparater til andre, selv autoriserede detailhandlere, være sig i Det forenede Kongerige eller andre steder (»or elsewhere«). Som af Kommissionen med rette anført udgør et forbud mod salg mellem autoriserede detailhandlere en begrænsning af deres økonomiske frihed og dermed en begrænsning af konkurrencen. At sagsøgeren aldrig har hindret sine detailhandleres eksport findes endvidere ikke at kunne medføre, at der bortses fra et klart eksportforbud.

47 For så vidt angår § 23, har sagsøgeren gjort gældende, at Kommissionen fuldstændigt ignorerer, både de bevisligheder, der fremgår af selve detailhandleraftalen, og andet skriftligt materiale, hidrørende fra Hasselblad, som viser den betydning, man tillagde et fælles reklameprogram på højt niveau. I § 22, b) hedder det således, at »detailhandleren bestandigt skal søge at fremme salget af Hasselblad-produkter ... og på enhver måde understøtte fabrikantens, virksomhedens og detailhandlerens omdømme og goodwill«. Det eneste formål med § 23 er at fastholde et højt kvalitetsniveau med hensyn til reklame for Hasselblad-produkter.

48 Kommissionen har heroverfor anført, at sagsøgerens forklaring modsiges af sagsøgerens egen adfærd. I en skrivelse af 25. januar 1978 fra sagsøgeren til dennes advokat (en skrivelse, som sagsøgeren selv overgav til Kommissionen) anførtes det, at en annonce fra Camera Care skabte problemer, fordi den indeholdt oplysninger om salgspriser (»strictly on prices«). Den pågældende annonce indeholdt udtrykkene »We will match *any* price«, »Match *any* price« og »Unbeatable prices«.

49 Det bemærkes, at selv om det er rigtigt, at sagsøgeren efter omstændighederne foretrak at opsige aftalen med Camera Care, er det åbenbart, at sagsøgeren beskæftigede sig med spørgsmålet om annoncernes prisoplysninger, og at den anfægtede bestemmelse blev affattet således, at den gjorde det muligt for sagsøgeren at forbyde sådanne annoncer. Kommissionens beslutning med hensyn til § 23 var derfor berettiget.

50 Endvidere har sagsøgeren ikke bestridt, at antallet af autoriserede detailhandlere var begrænset. I den skrivelse, hvorved detailhandleraftalen blev anmeldt, anføres det, at sagsøgeren var villig til at meddele enhver kvalificeret detailhandler autorisation på betingelse af, at man, såfremt der i et begrænset område allerede var et stort antal detailhandlere, altid kunne nægte yderligere detailhandlere autorisation for at undgå, at detailhandlerne ikke længere ville kunne opfylde de kvalitative betingelser. Som begrundelse for denne begrænsning anfører sagsøgeren, at detailhandlerne skal opretholde et vist lager af apparater, og at et stort antal autoriserede detailhandlere ville bevirke, at den enkeltes afsætningsmuligheder og dermed hans fortjeneste ville blive så begrænset, at det ikke ville kunne begrunde den krævede lagerbeholdning. Sagsøgeren bestrider ikke beslutningens antagelse af, at sagsøgeren ikke var indstillet på at meddele en parallelimporterende detailhandler autorisation.

51 Det findes berettiget, at Kommissionen heraf sluttede, at sagsøgeren ikke alene foretog en kvalitativ, men også en kvantitativ udvælgelse af detailhandlere, idet der herved navnlig også lægges vægt på den kendsgerning, at der blandt 2 000 detailhandlere af fotografiapparater i Det forenede Kongerige kun er omkring 100, som har autorisation. Detailhandleraftalens § 28 tillod sagsøgeren at begrænse mulighederne for selv en autoriseret detailhandler at etablere sig på et sted, hvor sagsøgeren skønnede hans tilstedeværelse egnet til at påvirke konkurrencen mellem detailhandlerne.

52 Kommissionen var derfor berettiget til at fastslå, at §§ 22 og 27 i den før 1. januar 1979 gældende detailhandleraftale, §§ 6, 23 og 28 i detailhandleraftalen som ændret med virkning fra 1. januar 1979 samt kriterierne for at udvælge detailhandlere var i strid med traktatens artikel 85, stk. 1.

53 For så vidt som det i beslutningen fastslås, at detailhandleraftalens § 6 i tidsrummet fra 1974 til den 1. januar 1979 udgjorde en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, annulleres beslutningen.

Bøden

54 Sagsøgeren har gjort gældende, at selv om det måtte lægges til grund, at sagsøgeren som hævdet af Kommissionen deltog i en samordnet praksis for at begrænse handelen mellem medlemsstater, var Kommissionen ikke berettiget til at pålægge sagsøgeren nogen bøde herfor. Aftalen fra 1958 mellem Victor Hasselblad og virksomhedens andre eneforhandlere i de andre medlemsstater blev anmeldt til Kommissionen i 1965, og Kommissionen kan i henhold til artikel 15, stk. 5, i forordning nr. 17, ikke pålægge nogen bøde for handlinger, som blev foretaget efter denne anmeldelse og inden Kommissionens beslutning i henhold til traktatens artikel 85, stk. 3, for så vidt som disse handlinger lå inden for grænserne for den i anmeldelsen beskrevne erhvervsudøvelse.

55 Dette kan ikke tiltrædes. På det tidspunkt, hvor den anfægtede samordnede praksis forelå, var sagsøgeren ikke længere part i den anmeldte aftale, men var bundet af en aftale fra 1975, der ikke indeholdt bestemmelser om begrænsninger over for eksporten eller importen. Den pålagte bøde må

således opretholdes, idet sagsøgeren ikke for at undgå en sanktion kan påberåbe sig, at der er foretaget anmeldelse af en aftale, som sagsøgeren ikke længere var part i.

56 Sagsøgeren har endelig gjort gældende, at bødens størrelse står i misforhold til de konstaterede overtrædelser og navnlig til den bøde, der er pålagt Victor Hasselblad, når henses til de to virksomheders omsætninger.

57 Det bemærkes hertil, at bødefastsættelsen afhænger af forskellige omstændigheder, bl.a. overtrædelsens grovhed og varighed. En virksomheds omsætning er kun ét af de forhold, der kan tages i betragtning. Den af Kommissionen konstaterede samordnede praksis havde til formål at forhindre enhver import til Det forenede Kongerige af Hasselblad-apparater bestemt til Camera Care og udgjorde derfor en åbenbar overtrædelse af traktatens konkurrenceregler. Det fremgår imidlertid, at Kommissionen ved fastsættelsen af bødens størrelse har taget hensyn til forskellige forhold, herunder at sagsøgerens praksis vedrørende »Silver Service«-garantiordningen var i strid med konkurrencereglerne, og at sagsøgeren havde udført reparationer på parallelimporterede apparater med forsinkelse, hvilket Kommissionen ikke under sagens behandling for Domstolen har godtgjort rigtigheden af. Endvidere finder Domstolen, at beslutningens artikel 3 bør annulleres på ét punkt, og for så vidt angår et bestemt tidsrum. De af Kommissionen konstaterede overtrædelser lægges derfor kun delvis til grund. Hertil kommer, at sagsøgeren ikke er en stor virksomhed. Under disse omstændigheder vil bøden være at nedsætte fra 165 000 ECU til 80 000 ECU.

Sagens omkostninger

58 Ifølge procesreglementets artikel 69, stk. 2, dømmes den part, der taber sagen, til at afholde sagens omkostninger. I henhold til bestemmelsens stk. 3, 1. afsnit, kan Domstolen dog ophæve sagens omkostninger helt eller delvis, hvis hver af parterne henholdsvis taber eller vinder på et eller flere punkter.

59 Da hver part henholdsvis har tabt og vundet sagen på visse punkter, ophæves sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

DOMSTOLEN

1. **Kommissionens beslutning annulleres, for så vidt som det heri fastslås, at detailhandleraftalens § 6 i tidsrummet mellem 1974 og den 1. januar 1979 udgjørde en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.**

2. **Den bøde, der er pålagt sagsøgeren, nedsættes til 80 000 ECU, eller 45 218,18 UKL.**

3. **I øvrigt frifindes sagsøgte.**

4. **Hver part, herunder intervenienten, afholder sine egne omkostninger.**

Mertens de Wilmars Bahlmann Galmot

Pescatore O'Keeffe Bosco Everling

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 21. februar 1984.

Justitssekretæren
efter bemyndigelse

H. A. Rühl
Ekspeditionssekretær

J. Mertens de Wilmars
Præsident